

WAGNER LAW AND EXAMINING THE VALIDITY OF TURKISH ECONOMY

WAGNER YASASI VE TÜRKİYE İÇİN GEÇERLİLİK SINAMASI

Utku ALTUNÖZ¹

Abstract

The aim of the study is to examine the long run relationship between government expenditures and economic growth for Turkey. In study, gross domestic product (GDP), inflation (E) government expenditures (D) and the logarithm of the ratio of the sum of export and imports over GDP (DIS) were used as variables for the terms between 1975 and 2012. First of all all variables was tested for determine the stationary situation. Five most popular models explaining the Wagner's Law were used. As a result of study, it was understood that two of five models were a valid for 1975-2012 in Turkey. This study show that in spite of the fact that private investments effects negatively from government spend, economic and social development increase according to increase in government spending.

Keywords: Wagner's law, public expenditure

Özet

Çalışmamızın amacı, kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki uzun dönemli ilişkinin Türkiye açısından sınanmasıdır. Çalışmamızın veri seti 1975-2012 dönemini kapsayan gayrisafi Yurt içi hâsıla (GSYİH) , devlet harcamaları (D) , enflasyon (E) ile ihracat ve ithalat toplamlarının logaritmalarının GSYİH'nin üzerinde kalan kısmı (DIS) değişkenleri kullanılmıştır. Çalışmamızda kullanılan değişkenlere öncelikle birim kök testi uygulanmıştır. Wagner yasasını açıklayan 5 farklı modelin kullanıldığı çalışmamızda 2 modelin Wagner Yasası'nın Türkiye'de 1975-2012 tarihleri arasında geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. . Bu çalışma bizlere gösterdi ki devlet harcamalarının özel yatırımları dışladığı gerçeği, kamu harcamaları ekonomik ve sosyal gelişmeyi arttırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Wagner yasası, devlet harcamaları, toda – yamamoto nedensellik testi

¹ Yrd.Doç.Dr., Sinop Üniversitesi, Muhasebe ve Finansman Anabilim Dalı, utku_al@sinop.edu.tr

GİRİŞ

Ulusların Zenginliği eserinden günümüze, büyümenin ve ekonomik başarının en doğru aracının serbest piyasa ekonomisi olduğu düşüncesi hâkimdir. Bu görüşe göre sistemdeki her şey piyasa tarafından belirlenmeli ve devletin piyasaya hiçbir şekilde müdahale olmamalıdır. Aksi halde piyasa dengesi bozulacak ve ekonomik büyüme ve başarı sekteye uğrayacaktır. Bununla birlikte 2. Dünya savaşı sonrasında meydana gelen gelişmelerle birlikte devletin rolünün oldukça arttığı ve özel sektör için de düzenleyici bir görev üstlendiği görülmektedir. (Landau, 1986,s.35).

Klasik ekolde devlet müdahalesinin en düşük seviyede olduğu, piyasa ekonomisinin hâkimiyet sürdüğü bir iktisadi düzende ekonomi tam istihdam düzeyinde dengeye ulaşacaktır. Diğer taraftan Keynesyen ekol devletin ekonomiye müdahalesinin gerekliliğini ve efektif talep yetersizliği için en etkili çözümün kamu harcamaları olduğunu savunmaktadır. Keynesyen ekolün bu görüşüne paralel olarak kamu harcamalarının büyüme ve istihdam üzerinde önemli etkileri olabilmektedir. Kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki, kamu ekonomisi literatüründe en çok araştırma yapılan konulardan birisidir. Kamu harcamalarıyla ilgili önemli çalışmalar XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yapılmaya başlanmıştır(Tasseven, 2011,s.304).

XX. yüzyılın başlarında ekonomik konjonktüre paralel olarak birçok ülkede kamu harcamaları artış seyrine girmiştir. II. Dünya Savaşı sonucunda oluşan ülke ekonomilerindeki darboğazların giderilmesi, noktasında, ekonomi sahnesinde kamunun rolü gittikçe artmaya başlamıştır. Özellikle işsizlikle mücadele, altyapı yatırımları ve endüstrileşmiş bir ülke seviyesine çıkma hedefi, devletlerin yoğunlaştığı konulardır. Teorik anlamda kamu harcamalarının ekonomik büyümeyle ilişkisi Wagner tarafından irdelenmiştir. Wagner'a göre kamu harcamalarındaki artışın en önemli sebebi endüstrileşme olgusudur. 'Kamu Harcamaları Artışı Kanunu' olarak adlandırdığı hipotezde devletin ekonomiye müdahalesi ve kamu harcamaları, ekonomik ve sosyal gelişme ile birlikte artar (Ram, 1987:14). Diğer bir ifadeyle Wagner yasasına göre toplumların sosyal gelişim istekleri paralelinde kamu harcamaları zorunlu kılınmaktadır. (Demir, 2001:23). Wagner, g kamu harcamalarındaki artış hızının milli gelirdeki artış hızından daha yüksek olduğunu öne sürmektedir. Literatürde iktisadi büyümeden kamu harcamalarına doğru bir nedensellik ilişkisi olduğunu ifade eden hipotez "Wagner Kanunu" olarak adlandırılmıştır (Henrekson, 1993,s.32). Wagner kanununda kamu harcama artışı, milli gelirdeki artış ile içsel bir faktör olarak açıklanmaktadır. Keynesyen ekolde ise kamu harcamaları dışsaldır. Keynesyenlere göre kamu harcamaları kısa dönemde büyümeyi etkileyecektir (Tang,2009:5). Klasik ve Neo Klasikler ise, kamusal faaliyetlerin ekonominin kaynak dağılımında ve kullanımında etkinliği bozucu etkilerinin var olduğunu ve kamunun doğası gereği istihdam ve üretim kararlarında etkinlikten uzak kaldıklarını belirtmişlerdir.

Özellikle 70'li yıllarda Wagner'a karşı teorik görüşler ortaya atılmaya başlamıştır. Bur görüşlerden biri Peacock ve Wiseman (1967) tarafından geliştirilen savaşlar gibi olağanüstü dönemlerde kamu harcamalarının sıçrama yaptığını ve bunalm sonrasında eski haline geri dönmediğini ileri süren "Sıçrama Etkisi" dir. Diğer ise Wildawsky'nin (1975) öne sürdüğü kamu ekonomisindeki genişleme derecesinin ekonomik büyüme ile doğru orantılı olmadığını ortaya koyan görüştür (Cameron, 1978: 65; Çelebi, 2000: 14-21).

Barro'ya göre ekonomi içindeki kamunun büyüklüğü büyüme oranını önemli ölçüde etkilemektedir. Barro, kamu harcamalarının GSMH içindeki payı küçüldükçe bunun büyüme oranına yansımalarının olumlu, büyüdükçe ise tam tersi bir durumun olacağını savunmuştur.

Barro (1990), geniş anlamli tanımlanan sermaye için sabit verim varsayımında kamu harcamalarının büyüklüğü ile tasarruf ve büyüme oranı arasındaki ilişkiyi incelemiş ve kamu harcamalarında meydana gelecek bir artışın, tasarruf ve büyüme oranını azaltacağını ortaya koymuştur.

Bağdigen ve Çetintaş (2003) ,1965-2000 yılları için Türkiye’de Wagner Yasası’nın işleyip işlemediğini sınıadıkları çalışmalarında Engle-Granger (1987) Koentegrasyon ve Nedensellik Analizi yöntemini kullanmışlar ve ilgili dönemde yasanın geçerli olmadığını sonucuna ulaşmışlardır.

Wahab (2004), OECD ülkelerinde 1950-2000 yıllarını kapsayan çalışmasında sonuca göre, ele aldığı ülkeler ve döneme ilişkin olarak Wagner Yasasını destekleyici çok sınırlı bir kanıt elde etmiştir

Gacaner (2005) Türkiye için 1987-2003 döneminde Wagner Kanunu’nun geçerliliğini sınıadığı çalışmasında ekonomik büyüme gerçekleştirildiği oranda, kamunun payının ve dolayısıyla da kamu harcamalarının katlanarak artması olası olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte, , kamu payının ve kamu harcamalarının zaman içinde artması, ekonomideki kaynakların verimli alanlara yönlendirilmesi durumunda, beklenildiği gibi bir olumsuzluğu beraberinde getirmeyecektir. Dolayısıyla kamunun payından çok işlevlerinin dikkate alınarak, değerlendirilmesi büyük önem arz etmektedir.

Arısoy (2005), çalışmasında 1950-2003 yılları arasında Wagner Yasası’nı sınıadığı çalışmasında Johansen-Juselius Koentegrasyon ve Nedensellik Analizi yöntemini kullanmış ve ilgili yıllar için Türkiye’de yasanın geçerli olduğunu sonucuna ulaşmıştır.

Demir ve Sever (2008), Türkiye’de kamu harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini inceledikleri çalışmalarında imalat sanayi, turizm ve ulaştırma sektörlerine yapılan alt yapı harcamalarının GSYİH üzerinde olumlu etkisi olduğunu, tarım ve hizmetler kesimindeki devlet harcamalarının ise milli GSYİH üzerinde olumsuz etki yaptığını göstermiştir.

Selen ve Eryiğit (2009) , çalışmalarında Yapısal Kırılmaların Varlığında, Wagner Kanunu Türkiye İçin Geçerli olup olmadığını 1923-2006 yılları için sınıamışlardır. Beş farklı model ile Johansen methodunun kullanıldığı çalışmada ilgili dönemler için Wagner Yasası’nın desteklendiği sonucuna varmışlardır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışma,Türkiye’de kamu harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi Wagner’in yasası bağlamında analiz edilecektir. Bu kapsamda, Çalışmada uzun dönemde kamu harcamalarını ile gayri safi yurt içi hâsıla değişkenleri arasında bir nedensellik olup olmadığı ve bu nedenselliğin yönü test edilecektir

Veri, Model ve Yöntem

Ekonometrik modelimizin değişkenleri; gayrisafiy Yurt içi hasıla (GSYİH) , devlet harcamaları (D) , enflasyon (E) ile ihracat ve ithalat toplamalarının logaritmalarının GSYİH nin üzerinde kalan kısmı, daha spesifik sonuca ulaşmak açısından (DIS) olarak analize dahil edilmiştir. Modelimizde kullanılan GSYİH, 1987 yılı fiyatları ile hesaplanmıştır. Dolar bazında hesaplanmış olan ihracat ve ithalat rakamları 2012 yılsonu kurlarına göre TL ye çevrilmiştir. Enflasyon dışındaki tüm değişkenlerin doğal logaritmaları kullanılmıştır. Çalışmamızda kullanılan enflasyon değişkeni TÜFE temellidir. Çalışmamızda nüfus (N) ile gösterilmektedir.

Tablo 1.
Analizde Kullanılan Değişkenler

Değişkenler	Veri Kaynağı
GSYİH	Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
D	Kalkınma Bakanlığı
E	TÜİK
DIS	TÜİK ve Dış Ticaret Müsteşarlığı
N	TÜİK

Seriler arasında nedensellik ilişkisinin varlığının araştırılabilmesi için durağanlık bilgisine ihtiyaç duyulmaktadır. Seriler aynı mertebeden durağan ise, aralarında eşbütünleşme ilişkisi aranabilir. eşbütünleşme ilişkisinin gözlemlenmemesi halinde serilerin durağan olduğu mertebede nedensellik ilişkisi araştırılabilir. Altınay ve Karagöl' e göre (2005), yapısal kırılmalı trend durağan seriler için eşbütünleşme ilişkisi araştırmanın uygun değildir. Bunun yerine, serilerin - kırılma döneminin dikkate alınması suretiyle- trendden arındırılması ve nedensellik testinin uygulanması doğru olacaktır.

Regresyon denklemlerine konu olan değişkenlerin durağanlıklarının belirlenmesinde genişletilmiş Dickey ve Fuller (ADF) testi kullanılmıştır. Dickey ve Fuller (1979) durağanlık tespitlerinde farklı regresyon modelleri kullanmışlardır. Tablo (2) da sabit, sabit ve trendli ve birinci farkı alınmış ADF birim kök sonuçları izlenebilmektedir.

Tablo 2.
ADF Birim Kök Testleri Sonuçları

Değişkenler	ADF Birim Kök Testi		
	Seviyede	Birinci farkı	
	Trendsiz	Trendli	Trendsiz
GSYİH	-0,28 (0)	-2,98(0)	-6,99*(0)
D	-0,49(0)	-1,66(0)	-7,27*(0)
D/N	-0,72(0)	-1,46(0)	-7,22*(0)
G/GSYİH	-1,61(0)	-2,54(0)	-8,89*(0)
GSYİH/N	-0,49(0)	-2,77(0)	-5,99*(0)
DIS	-0,24(1)	-2,99(0)	-8,76*(0)
ENFLASYON	-2,21(0)	-1,79(0)	-8,21*(0)

Not:* , boş hipotezin % 95 kritik seviyesinde ret edildiğini göstermektedir. Gecikme uzunlukları seçiminde Schwarz bilgi kriteri kullanılmıştır. Parantez içindeki değerler gecikme uzunluklarıdır. Gecikme uzunluğu 1 seçilmiştir.

Türkiye’de Wagner yasasının incelendiği çalışmamızda veri setimiz 1975-2012 yılları arasında kamu harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisi araştırılmaktadır. Söz konusu ilişkinin anlaşılabilmesi için çalışmada Toda – Yamamoto Granger nedensellik testi kullanılacaktır. Nedensellik testinde önce çalışmamızda eş bütünleşme durumuna bakılacaktır. Ekonometrik modellerde zaman serileri genelde durağan olmayan serilerden oluşmaktadır. Birim kök içermesi nedeniyle sahte regresyon sorununun ortaya çıkması, sorunun çözümü için yeni yöntemlerin gelişmesine ortam hazırlamıştır. Yöntemlerden biri, bir önceki aşamada yapmış olduğumuz serilerin farklarını alarak regresyona sokulmasıdır. Fakat bu durum diğer bir problemin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu yöntemde uzun dönem dengesi için önemli olan bilgilerin kaybolmasına yol açmaktadır. Bunun nedeni, serilerin birinci farklarının alınmasıyla değişkenlerin arasındaki muhtemel

uzun dönemli ilişkiyi görme olanağı ortadan kalkmaktadır. Eş bütünleşme analizlerinin geliştirilme nedeni bu durumdur. Engle ve Granger (1987)'in geliştirdikleri yaklaşımda söz konusu sorun ortadan kaldırılmıştır. Söz konusu yaklaşımda düzeyde durağan olmayan birinci farkı durağan olan zaman serileri düzey halleri ile modellenilebilmekte ve böylece uzun dönem bilgi kaybı engellenmiş olmaktadır. Ancak bu yaklaşım birden fazla eş bütünleşik vektör olması durumunda geçersiz olmaktadır. Johansen (1988) tarafından geliştirilen yöntemde ise VAR modelinden yola çıkılmış ve değişkenlerin kaç tane eşbütünleşik vektör olduğu test edilebilmektedir. Bu testlerin bir handikabı, tüm serilerin düzeyde durağan olmamaları ve aynı derece farkları alınarak durağan hale gelme zorunluluğudur. Çalışmamız sonuçları Johansen eşbütünleşme methoduna izin verdiği için çalışmamızda bu yöntem kullanılacaktır. Söz konusu analizde Wagner yasası analizi literatüründe en sık kullanılan beş farklı formülasyon kullanılacaktır. Söz konusu formülasyonlar ;

$G=a+BGSYİH$ (1), $D/GSYİH=a+BGSYİH$ (2), $D=a+b(GSYİH/N)$ (3), $D/N=a+b(GSYİH+/N)$ (4) ve $D/GSYİH=a+b(GSYİH/N)$ (5) olarak ifade edilmektedir. Wagner yasası ile ilgili çalışmalar incelendiğinde genelde çalışılan ülkeye göre ve uygulanan modellere göre farklılık gösterilmektedir.

Çalışmamızda Johansen maksimum olabilirlik eşbütünleşme yaklaşımı, VAR gecikme analizi yaklaşımı Akaike bilgi kriteri, Schwarz bilgi kriteri, son hata tahmini, LR modife edilmiş test istatistiği ve Hannan-Quinn kriterine göre belirlenmiştir ve sonuçlar Tablo (3) da gösterilmiştir.

Tablo 3.
Eş Bütünleşme Test Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Model a	model b	Model c	Model d	Model e
	Bağımlı Değişken (D)	D/GSYİH	D	D/N	N/GSYİH
GSYİH	0,421	0,578**			
GSYİH/ N			0,912	0,199	1,221**
DIŞ	2.1191**	0,095	1,893*	1,921*	0,055
ENFLASYON	0,061**	0,0009	0,042*	0,041*	0,001
İz bütünleşme vektör sayıları	2	2	2	2	3
Maksimum özdeğere vektör sayıları	2	1	1	1	1

*%5 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlılığı gösterir, ** %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlılığı gösterir, *** t istatistiği % 5 seviyesinde 1,645 ve % 1 seviyesinde 2,326 olarak seçilmiştir.

Eşbütünleşme sonuçlarına göre model b ve model c' de toplam devlet harcamaları ile ekonominin dışa açıklığı ve enflasyon değişkeni beklenen gibi pozitif ilişki halindedir. (Wagner yasası geçerlidir) Devlet harcamalarındaki artış, ülkenin dışa açıklığı ile pozitif ilişkilidir. Özellikle Türkiye Ekonomisi'nin 24 Ocak kararları sonucunda dışa açık hale gelmesi ile paralel olarak artan ihracat, devletin harcama yapma konusunda cesaretlenmesine neden olmuştur. Özellikle eşbütünleşme testi sonuçlarımıza göre uzun dönemde devlet harcamaları ile kazanç uzun dönemli bir ilişki olduğunu söyleyebilmekteyiz. Fakat bunun pozitif ya da negatif olduğunu söyleyebilmemiz bu sonuçlara göre mümkün değildir. Wagner yasasına göre devlet harcamalarının dışsal bir faktör olduğu gerçeği unutulmamalıdır. Ekonometrik modelimizde değişkenlerin

uzun dönemde ilişkisinin tespitinden sonra Toda ve Yamamoto nedenselliğine bakılacaktır.

Toda ve Yamamoto (1995) (TY), Granger nedenselliğini araştırmak amacıyla, düzeltilmiş VAR modelin tahminine dayalı bir yöntem geliştirmişlerdir. Serilerin bütünleşme dereceleri veya aralarındaki olası eşbütünleşme ilişkisi bu testin geçerliliğini etkilememektedir. TY testi için önemli olan VAR modelin gecikme uzunluğu (k) ve ilgilenilen serilerdeki maksimum bütünleşme derecesidir (d_{max}). Bu iki değer belirlendikten sonra $k+d_{max}$ gecikme uzunluğunda bir VAR model tahmin edilir ve bu modeldeki parametre sınırlamalarının test edilmesi sayesinde nedensellik analizi yapılır. Toda ve Yamamoto (1995), $d = 1$ için gecikme uzunluğu seçme prosedürünün her zaman en azından asimptotik olarak geçerli olacağını ($k > d = 1$ olduğu için) belirtmişlerdir. Bu nedenle, prosedür $k \neq 1$ olduğu sürece geçerlidir. Her iki serinin de $I(0)$ olması durumunda ise VAR modele herhangi bir gecikme eklenmemekte ve bu durumda TY testi Granger nedensellik testi ile benzerlik göstermektedir. TY testi için aşağıda verilen VAR model görünürde ilişkisiz regresyon yöntemi ile tahmin edilir (Yılancı ve Özcan, 2010, 18).

Söz konusu nedensellik için yine 2 ve 5 no lu formülizasyonlar kullanılmış ve sonuçlar tablo (4) da gösterilmiştir.

Tablo 4.

Model b için Toda-Yamamoto Granger Nedensellik Test Sonuçları

Bağımlı Değişken	Gecikmiş Hata Doğrulama Modeli				t İstatistiği
	$\Delta D/GSYİH$	$\Delta GSYİH$	$\Delta D_{ış}$	$\Delta Enflasyon$	
$\Delta D/GSYİH$	-	5,11(0,09)	0,47(0,89)	7,121(0,03)	-2,77**
$\Delta GSYİH$	2,98(0,15)	-	1,11(0,444)	3,21(0,321)	-1,98*
ΔD	3,03(0,35)	0,88(0,89)	-	0,78(0,89)	0,421
ΔE	8,09(0,021)	11,541(0,001)	16,812(0,001)	-	-3,32**

*% 10, ** % 5 ve *** % 1 güven aralıklarını ifade etmektedir. Hata düzeltme modeli kolonu gecikmeli hata düzeltme terimi için t testi olarak izlenmektedir.

Model b nin nedensellik sonuçlarına baktığımızda tablo (4) deki gecikmeli hata teriminin bize gösterdiği satırdaki değişkenler ile sütundaki değişkenlerin birbirleriyle nedensellik ilişkisini görebilmekteyiz. $\Delta D/GSYİH$ rasyosu hata doğrulama terimi (t - test) için gsyrisafi yurt içi hâsıla, dış ve enflasyon değişkenleri -2,77 olarak bulunmuştur. Bu değer % 5 seviyede anlamlıdır. GSYİH ya baktığımızda diğer değişkenler için gecikmeli hata düzeltme terimi -1,98 olarak tahmin edilmiştir. Bu değer % 10 düzeyinde anlamlıdır. Bu sonuca göre devlet harcamaları ile gayri safi yurt içi harcamaların karşılıklı nedensellik bağı içinde olduğu anlaşılmaktadır. Zaten bütünleşme sonuçlarında da uzun dönemli ilişkilere baktığımızda söz konusu ilişkiyi tablo Y den izleyebileceğimiz gibi 0,578 olarak hesaplamıştık. Bunun anlamı kısa dönemde de gayri safi yurt içi hâsıladaki 1 birimlik değişimin devlet harcamalarını % 57 oranında arttırmasıdır. Model b için dış ve enflasyon değişkenlerimizin bağımlı değişken olarak hesaplandığı nedensellik sonuçlarında, dış değişkenimizin istatistikî olarak anlamsız olduğunu söyleyebiliriz. Yine söz konusu tabloda enflasyon değişkenimizin birinci farkına baktığımızda % 5 anlamlı olduğunu görebilmekteyiz. Kısa dönemde GSYİH değişkeninin p değeri tablo M den izlenebildiği gibi parantez içinde gösterilmiş olup 0.09 olup bunun anlamı kısa dönemde GSYİH ile devlet harcamaları arasında tek yönlü nedensellik ilişkisinin varlığıdır. Diğer bir değişle Wagner yasası

doğrulanmaktadır. Enflasyon değişkeni ile devlet harcamaları arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi olduğu da tablo M de izlenebilmektedir. Kısa dönemde dış değişkeninden enflasyon değişkenine ve GSYİH dan enflasyon değişkenine tek yönlü ilişkinin varlığı diğer elde edilen bulgulardır.

Tablo 5.

Model e için Toda-Yamamoto Granger Nedensellik Test Sonuçları

Bağımlı Değişken	Gecikmiş Hata Doğrulama Modeli				t İstatistiği
	$\Delta D/GSYİH$	$\Delta GSYİH$	ΔD	ΔE	
$\Delta D/GSYİH$	-	11.87(0.09)	1.73(0.71)	8.21(0.0321)	-2.42**
$\Delta GSYİH$	6,65(0.061)	-	6,21(0.305)	6.040(0.19)	-2.72**
ΔD	1.321(0.56)	6.98(0.082)	-	4.65(0.218)	1.83*
ΔE	5.99(0.225)	40.121(0.001)	17.212(0.000)	-	-4.82**

Model e sonuçlarına göre tüm bağımlı değişkenlerin istatistikî olarak anlamlı olduğu izlenmektedir. Bunun anlamı uzun dönemde tablonun solundaki değişkenlerin sağındaki değişkenlerle nedensellik içinde olduğudur. Sonuçlara baktığımızda devlet harcamaları ile GSYİH arasında karşılıklı nedensellik ilişkisi olduğu izlenebilmektedir. Bu durum model e için de Wagner yasasının işlediğini göstermektedir. Enflasyon değişkeni ile dış değişkenleri arasında ise dış tan enflasyona tek yönlü nedensellik ilişkisi bulunmaktadır.

SONUÇ

Ekonomi biliminde en çok tartışılan konularından biri olan devletin ekonomideki yeri ne olmalı sorusunun cevaplarından biri olan Wagner yasası, kamu harcamalarındaki artışın en önemli sebebinin endüstrileşme olgusu olduğunu ve devletin ekonomiye müdahalesi ve kamu harcamaları, ekonomik ve sosyal gelişme ile birlikte arttığını ileri sürmektedir. Çalışmamızda Wagner Yasası'nın Türkiye için 1975-2012 gibi geniş bir aralıkta geçerli olup olmadığı incelenmiştir.

Çalışmamızda literatür taramasının ardından gayrisafi Yurt içi hâsıla (GSYİH), devlet harcamaları (D) , enflasyon (E) ile ihracat ve ithalat toplamalarının logaritmalarının GSYİH nın üzerinde kalan kısmı (DIS) değişkenleri kullanılarak ekonometrik modellerle ilgili dönem için Türkiye test edilmiştir. Tüm değişkenler birim ADF birim kök testi ile durağan hale getirildikten sonra, Wagner yasası ile ilgili literatürde en çok kullanılan 5 farklı model göz önüne alınmış ve 2 modelin Türkiye için en uygun model olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu 2 model için Toda-Yamamoto Granger Nedensellik analizi yapılmıştır. Nedensellik sonuçlarına göre bu iki model için Wagner yasası doğrulanmıştır. Bu çalışma bizlere gösterdi ki devlet harcamalarının özel yatırımları dışladığı gerçeği, kamu harcamalarının ekonomik ve sosyal gelişme ile arttığı gerçeğini örtbas edemez.

KAYNAKÇA

- Altınay, G ve Karagöl,E (2005). Electricity Consumption and Economic Growth: Evidence From Turkey, *Energy Economics*, 27, 849-856.
- Arısoy, İ. (2005).Türkiye’de Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi (1950-2003),*Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (2), 63-80.
- Barro, R.(1990).Government Spending in A Simple Model of Endogenous Growth, *Journal of Political Economy*, 98, 103-25.

- Barro, R. (1988). "Government Spending in a Simple Model of Endogenous Growth", *NBER working papers*, 25(88), 12-21.
- Bağdigen M. ve Çetintaş, H.(2003) Causality Between Public Expenditure and Economic Growth: *The Turkish Case. Journal of Economic and Social Research*, 6(1), 53-72.
- Cameron, D. (1978).The Expansion of the Public Economy:A Comparative Analysis, *American Political Science Review*, 72(4), Çev. Asuman Altay, iç.: Kamu Ekonomisinin Genişlemesi ve Özelleştirme, Ed. Aytaç Eker ve diğ., Takav Matbaası, 1993, Ankara.
- Demir, Ö. (2001). Türkiye Kamu Açıkları ve Artış Sebepleri, *Dokuz Eylül Üniv. İİBF Dergisi*, 16(2), 22-30.
- Dickey, D.a.and Fuller, W. (1979) .Distribution of the Estimators for Autoregressive Time Series with a Unit Root, *Journal of the American Statistical Association*, 74, 427-431.
- Henrekson, M.(1993). *Wagner's Law-A Spurious Relationship*. Public Finance, 48, 406-415.
- Landau, D.(1986) .Government and Economic Growth in the LessDeveloped Countries: An Empirical Study for 1960-1980, *Economic Development and Cultural Change*, 35/1, pp: 35-75.
- Demir,M. ve Sever E.(2008) .Kamu Altyapı Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki etkisi: Türkiye Üzerinde Bir İnceleme, *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, cilt XXV, sayı 2., 99-118.
- Gacaner,A. (2005). Türkiye Açısından Wagner Kanunu'nun Geçerliliğinin Analizi, *Dokuz Eylül İİBF Dergisi*, 20(1),s.103-122.
- RAM, R.(1987) .Wagner's hypothesis in time series and cross section perspectives: evidence from real data for 115 countries", *The review of Economics and Statistics*, vol. 69, pp. 194-204.
- Selen, U.ve Eryiğit, K. (2009). Yapısal Kırılmaların Varlığında, Wagner Kanunu Türkiye İçin Geçerli mi? ", *Maliye Dergisi* , Sayı 156 y Ocak-Haziran, 177-198.
- Taşseven, Ö.(2011) .The Wagner's Law: Tüme Series Evidence For Turkey, 1960-2006, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 12(2), 304-316.
- Wahab, M. (2004) .Economic Growth and Government Expenditure: Evidence from a New Test Specification", *Applied Economics Letters*, 36, pp. 2125-2135.